

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 336.02

Вахновська Н.А., к.е.н., доцент

Олексюк О.Л.

Луцький Національний Технічний Університет

РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В статті досліджено досвід становлення податкових систем провідних держав світу з метою визначення основних орієнтирів розвитку податкової системи України. Відзначено особливості функціонування вітчизняної податкової системи та проведено порівняльний аналіз із сучасними закордонними системами оподаткування. Подано шляхи її вдосконалення в контексті євроінтеграційних процесів, що відбуваються в Україні.

Ключові слова: податкова система, система оподаткування, податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток, мито, акцизний податок.

Vahnovska N., Olexyuk A.

REFORM OF UKRAINE'S TAX SYSTEM DURING THE PERIOD OF EURO INTEGRATION

The article examines the experience of the formation of tax systems of the leading countries of the world in order to identify the main guidelines for the development of the tax system of Ukraine. The peculiarities of functioning of the domestic tax system were noted and a comparative analysis with modern foreign taxation systems was conducted. The ways of its improvement are presented in the context of the European integration processes taking place in Ukraine.

Key words: tax system, taxation system, value added tax, personal income tax, income tax, duty, excise tax.

Вахновская Н.А., Олексюк А.Л.

РЕФОРМИРОВАНИЕ НАЛОГОВОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ В ПЕРИОД ЕВРОИНТЕГРАЦИИ

В статье исследованы опыт становления налоговых систем ведущих стран мира с целью определения основных ориентиров развития налоговой системы Украины. Отмечено особенности функционирования отечественной налоговой системы и проведен сравнительный анализ с современными зарубежными системами налогообложения. Обозначено пути ее совершенствования в контексте евроинтеграционных процессов, происходящих в Украине.

Ключевые слова: налоговая система, система налогообложения, налог на добавленную стоимость, налог на доходы физических лиц, налог на прибыль, пошлина, акцизный налог.

Постановка проблеми у загальному вигляді її з важливими науковими та практичними завданнями. Податкова система України розвивається разом із становленням держави, але, не зважаючи на тривалий період функціонування та розвитку, потребує реформування та покращення. Тому, щоб посилити сталий розвиток системи оподаткування в період євроінтеграції, доцільно врахувати досвід провідних країн світу, оскільки їх модель оподаткування в свій час спричинила економічне піднесення цих країн.

Податкова система будь-якої країни відображає особливості організації та функціонування її господарства, а також це один з механізмів вирівнювання доходів юридичних і фізичних осіб з метою досягнення соціальної справедливості й економічного розвитку. Тому, ефективно вдосконалюючи податкову систему можливо прямо вплинути на добробут суспільства та розвиток економіки в цілому. Проте,

необхідно і важливо врахувати закордонний досвід країн, які вже пройшли даний етап і вважаються державами з передовими економіками.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. До питання дослідження та характеристики податкової системи провідних країн світу та України неодноразово звертались такі провідні вітчизняні вчені як: Карлін М., Ліповська-Махновець М., Кваша Т., Подолячук О. та ін. Аналіз робіт, опублікованих за результатами наукових розробок у цьому напрямі, свідчить про невирішеність проблеми на даний момент і потребує подальшого дослідження.

Цілі статті полягають у аналізі моделей податкових систем провідних країн світу та України, а також пошук перспективних шляхів вдосконалення податкової системи нашої держави з досвіду вищезгаданих країн.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Система оподаткування в Україні протягом останніх декілька років розвивається досить швидко. Це спостерігаємо завдяки змінам у податковому законодавстві, яке регламентує справляння податків. Проте, незважаючи на темпи розвитку, все ж існує певна нестабільність законодавства в сфері оподаткування. Останнє обумовлено тим, що соціальний та економічний розвиток постійно потребує удосконалення механізму оподаткування та визначення його форм і методів, які б як найкраще відповідали платоспроможності платників, їх податковій культурі та фіскальній психології. Так, постійні зміни в законодавстві заважають ефективному процесу управління податками.

В Україні система оподаткування регламентується Податковим Кодексом, який регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема визначає вичерпний перелік податків та зборів, що стягуються в Україні, та порядок їх адміністрування. Згідно даного нормативно-правового документу в Україні діє дворівнева система оподаткування. Перший рівень – загальнодержавні податки та збори, другий – місцеві податки та збори [1].

Основними бюджетоформуючими податковими надходженнями в Україні є ПДВ, податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб, акцизний податок та мито. З метою визначення сильних і слабких сторін у системі оподаткування останніми, проведемо їх порівняльну характеристику в Україні із податковими системами таких країнами як: США, Китай, Об'єднані Арабські Емірати та Швейцарія, оскільки саме вони визначають континентальні фіскальні особливості усіх країн світу.

Податкова система Сполучених Штатів Америки є показовою в плані соціальної орієнтації. На нашу думку, дана система оподаткування є однією із тих, яка захищає громадян країни через систему пільг та зміни ставок оподаткування залежно від доходу і не є обтяжливою для населення, а також сприяє розвитку бізнесу завдяки гнучкій диференціації ставок податку[2].

Досвід побудови податкової системи Китаю є цікавим в контексті розподілу податкового навантаження на різні види податків. Так, оподаткування в Китайській Народній Республіці показує, що наповнювати бюджет можна не тільки за рахунок податку на прибуток, а й за іншими податками та зборами. Тому, це сприяє розвитку бізнесу і економіки держави в цілому[3].

Побудова податкової системи Об'єднаних Арабських Еміратів свідчить, що створити процвітаючу та стабільну економіку можна без потужного використання податків. Податки в ОАЕ є лише однією із незначних частин надходжень, а основою розвитку економіку має бути ефективне використання ресурсів, якими розпоряджається держава [4].

Досвід Швейцарії в побудові системи оподаткування є прикладом ефективного управління у сфері податків, зокрема, визначення оптимальних ставок податків та формування оптимальної структури розподілу між федерацією та кантонами [5].

Отже, досвід податкових систем досліджуваних країн дає чіткі напрямки розвитку та показує, які інструменти будуть ефективними в разі їх впровадження в Україні. Кожна досліджувана країна є унікальною, і мала свій шлях становлення системи

оподаткування відповідно до її культури, ментальності та інших особливостей. Тому, розвиток вітчизняної податкової системи має також зважати на ментальні особливості українського народу та державності.

Таблиця 1.

Особливості встановлення ставок окремих податків у вітчизняній і закордонних податкових системах*

Країна	ПДВ	Податок на прибуток	ПДФО	Мито	Акциз
1	2	3	4	5	6
США	-	34%	10-35%	Визначається в доларах на різні групи товарів для країн, з якими не укладені митні договори	Нараховується лише на певні види товарів у відсотках чи у доларах
Китай	13%, 17%	25%	45%	Середня ставка 16,8%. Для імпортних мит від 0% до 270%, для експортних мит від 20% до 50%	3-30% залежно від групи споживчих товарів
ОАЕ	5%	-	-	Диференційовані залежно до укладеного договору з країною	Розглядається можливість введення акцизу на певні товари
Швейцарія	8%	8,5%	11,5%	Митна політика країни відображає політику Європейського Союзу	Для основних груп підакцизних товарів – у вартісному вигляді, для окремих груп – відсоткові ставки, але не більше 25%
Україна	20%	18%	18%	Диференційовані залежно від товарів і зазначені в митному кодексі України	Диференційовані залежно від підакцизного товару (абсолютні і відносні)

*Сформовано автором на основі опрацювання[1], [2], [3], [4], [5], [6], [7], [8]

Отже, серед досліджуваних країн саме в Україні найвища ставка на податок на додану вартість (в той час, коли деякі країни зменшують ставку ПДВ, в Україні вона протягом тривалого періоду часу є незмінно високою). Також ставка на доходи фізичних осіб є універсальною незалежно від розміру доходу і платника податку, коли в більшості країн цей податок є диференційований і залежить від об'єкта та платників податку.

В Україні наявні вагомі проблеми з податком на прибуток, хоча ставка є невисокою порівняно з іншими державами, але сам механізм оподаткування прибутку підприємств є недосконалим і не зовсім справедливим по відношенню до рівня підприємства. В той же час в США, хоча ставка є значно більшою, проте механізм оподаткування більш гнучкий із застосуванням оподаткування часток прибутку: 15% – за перші 50 тис. доларів, 25% – за наступні 25 тисяч, і найвища ставка 34 % лише на залишок. Таким чином, підприємства з невеликими прибутками сплачують менше податків порівняно з великими, тоді як основне податкове навантаження в Україні припадає на малі та середні форми підприємницької діяльності.

Високі ставки на доходи середньостатистичних громадян, змушують роботодавців вдаватись до різного роду схем, що уникнути надмірної сплати податків. Таким чином розвивається тіньовий сектор економіки.

Ще однією проблемою сучасної податкової системи, є низький рівень суспільної свідомості в частині оподаткування. Для більшості громадян податки постають у вигляді грабіжницьких вилучень грошових коштів, а не платежів для забезпечення суспільного добробуту. На відміну від України, в розвинутих країнах суспільство обізнане в даній сфері і добросовісно ставиться до сплати податків, розуміючи їх необхідність в глобальному масштабі.

Але, окрім негативних аспектів податкової системи України, можна виділити і позитивні сторони. З 2013 року Україна стала на шлях вступу до Євросоюзу, а так і орієнтири розвитку національної економіки і податкової системи зокрема спрямовуються на досягнення тих же стандартів, що й у країнах Європи. До позитивних факторів можемо віднести розвиток системи пільг, які надаються за певними податками, та спрямовані на соціальну справедливість. Крім того, розвиток комп'ютерних засобів та програмного забезпечення в сфері оподаткування спрощує шляхи взаємодії між платником податків і державою за посередництвом Державної Фіскальної служби України.

Порівняно з іншими країнами, Україна – як незалежна держава – є молодою країною і її розвиток і розквіт неможливий без помилок. Єдиний вихід їх мінімізувати – це врахувати досвід зарубіжних країн. Тому, на нашу думку, доцільні три напрямки реформації податкової системи України, спираючись на досвід США, Китаю, ОАЕ та Швейцарії – правовий, економічний, соціально-психологічний.

Правовий напрямок реформування податкової системи полягає у наступному.

1. Адаптація податкового законодавства відповідно до стандартів Європейського Союзу, що дасть змогу стандартизувати податкову систему та уникнути певних прогалин, які є в сучасних нормативно-правових актах.

2. Законодавчо сформувавши та закріпивши план довгострокового розвитку системи, щоб при зміні політичного становища в країні шлях реформування не можна було повернути назад.

3. Розробити систему завдань та цілей в короткостроковій перспективі для поступового та безболісного вдосконалення з врахуванням довгострокових орієнтирів.

4. Законодавчо розробити та впровадити систему податкових стимулів для малого та середнього бізнесу за прикладом США.

5. Реформувати систему податкових пільг та преференцій в бік справедливого їх надання усім формам та розмірам власності.

6. Удосконалити систему штрафів, розробивши прогресивну шкалу для суб'єктів, які систематично невчасно сплачують податки; збільшити розмір штрафів і також запровадити прогресивну шкалу для суб'єктів які неодноразово ухиляються від сплати податків.

Наступним напрямком реформування, як було зазначено вище, є економічний. Основні пропозиції вдосконалення полягають в наступному.

1. Зниження кількості податків – окремі податки та податкові платежі доцільно об'єднати в один з метою спрощення системи адміністрування та зниження затрат на їх збирання.

2. Зниження податкових ставок на певні податки – порівняно з іншими розвинутими країнами в Україні спостерігаються досить високі ставки податків, зокрема ставка ПДВ. На нашу думку, ставку ПДВ на певні споживчі товари потрібно знизити, щоб зменшити податковий тиск на кінцевих споживачів, які фактично і сплачують ПДВ.

3. Запровадження системи диференціації ставок для деяких податків, зокрема на податок на прибуток – це дасть змогу захистити та зменшити тиск на малі підприємства, а також допоможе отримувати справедливий податок з великих суб'єктів господарювання.

4. Розробити систему та прив'язати розмір податку на доходи фізичних осіб відповідно до розвитку економіки. Сьогодні, на наш погляд, ставка на доходи фізичних є надмірно високою, чим спричиняє уникнення оподаткування. Тому її потрібно знизити до прийняттого для населення рівня, а з розвитком економічного стану країни підвищувати до обґрунтованого рівня.

Подані нами пропозиції позитивно вплинуть на розвиток національної економіки. За рахунок зміни податкового клімату в країні підприємства зможуть вийти з тіні, і тим самим будуть стимулювати розвиток економічного стану країни.

Щодо соціально-психологічного напрямку реформування податкової системи держави, наші висновки наступні. Держава повинна піклуватися розвитком фіскальної грамотності населення з метою підвищення податкової етики і культури платників в даній сфері. Повинні бити запущені освітні рекламні кампанії на телебаченні, в соціальних мережах, в Інтернеті. Необхідно донести основні аспекти важливості оподаткування, показати переваги сплати податків з доходів фізичних осіб, переваги від надходження податків до бюджету, та як наслідок, можливий розвиток інфраструктури в разі наповнення бюджету в повній мірі.

Висновки. Отже, підсумовуючи все вищесказане, можна зробити висновок, що хоча в Україні є досить багато проблем в сфері оподаткування, проте є потенціал до швидкого та ефективного вдосконалення. Використовуючи закордонний досвід, який країни здобули за багато років, можна обминути основні помилки у розвитку системи оподаткування. Запропонований нами комплекс заходів по реформації податкової системи України є лише частиною необхідних заходів для розвитку оподаткування, але впровадження даних пропозицій може позитивно змінити соціально-економічне становище країни, і підняти авторитет держави на міжнародній арені.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 22.05.2019. №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 24.05.2019).
2. Карлін М. І., Ліповська-Маковецька Н. І. Податкові системи країн Америки: навч. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. С. 11-31.
3. Податкова система Китаю. Офіційний портал Державної Фіскальної служби. 2019. URL: <http://sfs.gov.ua/arkhiv/modernizatsiya-dps-ukraini/arkhiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/dosvid-modernizachii-krain-svity/kutai/?print> (дата звернення: 10.05.2019).
4. Карлін М. І., Ліповська-Маковецька Н. І. Податкові системи країн Азії: навч. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2016. С. 11-22, 105-108.
5. Кваша Т. К. Досвід Швейцарії із розподілу податкових повноважень і надходжень між рівнями влади. *Економічний аналіз. Наук. Ж-л.* 2016. №1. С. 123-137.
6. Податкова система: навч. посіб. / Баранова В. Г. та ін.; за ред. В. Г. Баранової. Одеса: ОНЕУ. 2014. С. 128-182.
7. Подоляничук О. А. Податок на додану вартість: суть та стан первинного обліку. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. Наук. Ж-л.* 2017. №1. С. 82-101.
8. Митний кодекс України від 22.05.2019. №4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення: 24.05.2019).

Рецензент д.е.н., професор Вахович І.М.

УДК 336:336.7

Карлін М.І., д. е. н., професор

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,

ВПЛИВ ТОКСИЧНИХ АКТИВІВ ТА КРЕДИТІВ НА СТАН ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

В статті проаналізовано негативний вплив токсичних активів та кредитів на стан фінансової безпеки країн, що розвиваються, та України зокрема; обґрунтовані шляхи протидії цьому явищу.

Ключові слова: токсичні активи, деривативи, токсичні кредити, інсайдерські кредити, субстандартні запозичення, фінансова безпека.

Karlin M.

INFLUENCE OF TOXIC ASSETS AND LOANS ON THE COUNTRY FINANCIAL SAFETY

The article analyzes the negative impact of toxic assets and loans on the financial security of developing countries and Ukraine in particular; the ways of counteracting this phenomenon are substantiated.

Key words: toxic assets, derivatives, toxic loans, insider loans, subprime borrowing, financial security.

Карлин Н. И.